

יום כיפור

החזירנו בתשובה שלימה לפניך

ואף דבר"מ בפ"ד מהל' תשובה נאמר דין תשובה שלימה שהוא בחור (*נבחר) וכו', ויש תשובה שאינה שלימה מ"מ זה שייך לשב בתשובה אבל מה שייך לבקש שהקב"ה יחזירנו בתשובה שלימה.

וי"ל עפ"י הרבינו יונה בשער הראשון אות מ"ב: כי יתכן להיות העוון נסלח ונפדה מן היסורים ומכל גזירה ואין לה' חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו עיי"ש,

ולפי"ז ענין התשובה השלימה הוא שיהיה רצוי לה'. ובזה א"ש מה שראיתי שמעירים והרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שזה תלוי באדם, א"כ מה שייך השיבנו שה' ישיבנו והרי זה תלוי באדם,

וגם הלשון בתפילה והחזירנו בתשובה וכי זה תפקידו של הקב"ה, הלא זה תלוי באדם.

ולמבואר א"ש דודאי גוף התשובה תלוי באדם, 'והחזירנו בתשובה שלימה' זה מהקב"ה תשובה שלימה להיות רצוי לה', וזה תלוי בהקב"ה. וענין הסליחה, בושתי, מחילה, סליחה וכפרה ביוה"כ נראה דאף דאדם עושה תשובה והקב"ה מוחל לו וסולח מ"מ הרי נפגם האדם והחטא מטמא וכמו שאמר יעקב אבינו "קטונתי" ובפירש"י נתלכלכתי בחטא הרי חטא זה גם לכלוך, ולכלוך יורד ע"י תשובה. גמר חתימה טובה!

עשה למען הרוגים על שם קדשך, עשה למען טבוחים על יחודך, עשה למען באי באש ובמים על קדוש שמך

רבי יאיר ישראלי העיר שהחזרה המשלשת על פסוקים אלו, שלכאורה הנה מיתרת, מסמלת את שלשת הדרגות של קדוש ה'.

הדרגה הראשונה של מות על קדוש ה', היא כאשר נהרג יהודי בידי מחבל. למרות שלא עמדה בפניו כל ברירה, והוא לא בחר ברצונו למות על קדוש ה', נחשב הדבר בעבורו למות על קדוש ה', משום שהסבה היחידה שבשלה הוא נרצח, היא מכיון שהוא יהודי.

הדרגה השניה, שמעלתה יתרה, היא כאשר יהודי בוחר מרצונו למסר את נפשו. זוהי דרגתם של חנה ושבעת בניה, שכפי המובא בגמ' (גיטין נז ב,) הם הובאו לפני הקיסר, שבקש מהם בזה אחר זה להשתחוות לצלם, אולם הם סרבו לעשות כבקשתו. אחד אחר השני השיבו לו בסרוב תקיף משום שנאמר: אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, זבח לאלקים יחרם וכו'... וכאשר שמע הקיסר את תשובותיהם, הוציא את כלם להורג. לקדושים אלו, נתנה אפשרות לחיות, אלו רק יעשו את מצות המלך וישתחוו לפסל, אולם הם מסרו את נפשם על קדוש ה'.

בדרגה הגבוהה ביותר נמצאים אלו שלא הומתו בידי אחרים, אלא המיתו את עצמם, כדי שלא יבואו לידי חטא. דגמא לכך אנו מוצאים בגמרא (גיטין נז ב,) במעשה אודות ארבע מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון. וכאשר הבינו את מטרת שוביהם, בררו אם במקרה שהם יטלו את נשמתם בידיהם, הם יזכו לתחית המתים. וכאשר השיבו להם שהקדוש ברוך הוא הבטיח: "אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצלות ים, " ואין ספק שהם אכן יקומו בתחית המתים, הם הפילו עצמם לתוך המים.

דרגה זו היא הגבוהה ביותר, משום שאיש לא אים על חייהם ולא חייב אותם לקום ולעשות מעשה, אלא רק רצונם העז להנצל מן החטא, הוא שהניע אותם למסר את נפשם על קדשת ה'.

יום כיפור

דרגות אלו - מבאר הרב יאיר ישראלי - מבטאות בפסוקי הסליחות שאנו אומרים: "עשה למען הרוגים על שם קדשך, " מכן אל אלו שנהרגו על קדוש ה', שלא מבחירה. ואנו ממשיכים ומבקשים, שאם עדין אין בזכות זו כדי לכפר עלינו ", עשה למען טבוחים על יחודך", אלו שמסרו את נפשם מבחירה בעבור קדשת שמו יתברך, ואם גם בכך אין די ", עשה למען באי באש ובמים", כלומר: תעמד לנו זכותם של אותם אלו שהביאו את עצמם מרצונם החופשי לתוך האש והמים, כדי להנצל מחלול ה'.

עשרת ימי תשובה - וסגולתם של ימים אלו

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל נהג לבאר את וסג לתם של ימים אלו, פי על באור חדש במעשה סדום ועמורה. נאמר בתורה בפרשת וירא (יח,) כא שהקב"ה אמר על אנשי סדום: "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה". ויש ינילע היכן למעשה נתקיימה ירידה זו, שהרי מיד לאחר מכן באו המלאכים לסדום! ושאלה נוספת, רש"י שם מביא שבאותו היום מנו תושבי סדום את לוט לשופט עליהם, ואם כך מסתבר שהוא היה ידוע כאדם השומר ומקפיד על כל הלכות סדום, קלה כבחמורה... אם, כן איך יתכן שכאשר באו המלאכים לעיר חרף את נפשו בעבורם, והזמינם לביתו למרות שהדבר נגד את חקי המדינה?&

ותרץ רבי יעקב קמינצקי, שעצם ביאת המלאכים, היא היתה ה"בדיקה" שעשה הקב"ה לאנשי סדום. כאשר באו לעיר שפלה כסדום מלאכי עליון, קדושים וטהורים, הביאו עמם רוח של קדשה וטהרה. על לוט השפיע הדבר מידית, והוא מיד השתוקק לקי סי מצות הכנסת אורחים, למרות יהס כון הגדול שבדבר. אך אנשי סדום ה יו כה משחתים, שאפילו ההארה המיוחדת ששלח להם הקב"ה לא השפיעה עליהם, והם נותרו אדישים וקשי וע רף! על כן נחתם גזר דינם למיתה, כי הקב"ה ראה שאין עוד יס כוי שיחזרו בתשובה .

אותה הבדיקה בדיוק, באר רבי יעקב, חוזרת ומתרחשת מדי שנה בשנה בעשרת ימי תשובה. הקב"ה מתקרב א ל ברואיו ", דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". מי שהשפעה אדירה זו של קדשה משפיעה עליו לטובה, והוא מנסה להתחיל לתקן את דרכיו, אות הוא שעדין נותרה בו לחלוחית של טוב, והוא זוכה ונכתב לחיים. אך אם, חלילה, האדם נותר אדיש, וקרבת ה' איננה פועלת בלבו ומא מה, זהו סי מן שבתוכו פנימה הוא כבר מנתק לגמרי, ועליו נאמר " לא זכו - נכתבים למיתה "

זה הכסף ילך לצדקה ואני אכנס ואלך לחיים טובים ולשלום

יהודי אמריקני תרם שני מליון דולר למוסד תורני ידוע, וכאשר חתן את בנו תקופה קצרה לאחר מכן, ביקש הרב מישקובסקי להכיר לו טובה על תרומתו הנכבדת, באמצעות מכתב בכתב ידו של הגראי"ל שטיינמן שליט", א ובו תודה בשם הארגון על פעלו הרב .

הרב שטיינמן שהעריך את פועלו של אותו ארגון, הסכים להתגייס לעזרה, והחל להעתיק את הנוסח שרשם לו הרב מישקובסקי מלה במלה. לפתע נעצר, הוא התבונן במשפט שהיה רשום לפניו: "וכידוע, כל מי שדואג לילדים של הקב"ה - ידאג הקב"ה לילדים שלו ."

"את המשפט הזה אינני כותב", הבהיר לרב מישקובסקי .

"מדוע ולמה?" שאל .

"מהו המקור למשפט הזה?" בקש הרב לדעת .

יום כיפור

"הרב מבריסק אמר כך , " הגיעה התשובה .

"ובכל זאת, לגבי אותו עשיר, איני מסגל לכתוב דברי חנפה ושקר כאלו. כל חיי אני מתרחק מן החנפה..." , נענה הרב ואמר .

"מדוע יש בכך שקר וחנופה , ?" תמה הרב מישקובסקי שוב .

"כמה הרויח אותו יהודי בשנה האחרונה?" שאל הרב שטיינמן במקום תשובה .

"עשרות מליוני דולרים" ענה לו .

"ומה לדעתך עושה בכספו אדם שהרויח תוך שנה עשרות מליוני דולרים...? שני מליון מתוכם הוא נתן למוסד הנוכחי, חצי מליון נוסף נתן לעוד מוסד, ולאחר - עוד רבע מליון... ובסך הכל שלשה מליון דולר מתוך הכל הוא תרם למוסדות. אין ספק שזוהי תרומה יפה, אך היא מהווה בסך הכל אחוז אחד או שנים, לכל היותר, מרכושו האגדי..."

"אתם רוצים שאכתב שהוא דואג לילדיו של הקב"ה... אכן, אלו היה נוהג ההפך - נותן את כל עשרות המליונים שיש לו לבניו של הקב"ה, הזקוקים נואשות לכך, כשלעצמו הוא מותיר את שלשת המליונים הנותרים - אז היה באמת ובתמים דואג להם..."

חבוק ונשוק ספר התורה

בספר "מראה יחזקאל" (כ"ז ע"ד) מובא משל נפלא אודות חבוק ונשוק ספר התורה, והמשמעות הטמונה במעשה זה :

משל למלך שהיו לו שלש בנות, והשיאן לג' אנשים. בראשונה עשה שדוך טוב מאד והשיאה לשר גדול, והיו דרים באהבה ושלוה והיה לה כל טוב .

את השניה השיא לסוחר שלא היה מזרע המלוכה, אך היה עשיר והיה לה כל מחסורה, רק שלא התנהג עמה כראוי לבת מלך, וכמה פעמים היה מקנטרה וגורם לה עגמת נפש, רק שכנגד זה, כשבא מהדרך הביא לה מתנות ומלבושים נאים והיה מפייסה .

ואת הבת השלישית השיא לבן כפר עני, אשר מלבד שלא התנהג עמה כראוי ותמיד התקוטט עמה ועבר על כל צוויה ועשה לה התנגדות גדול, גם לא היה לה לחם לאכול ומלבושים וחיתה חיי צער גדול .

ויהי היום, יום הולדת למלך, ערך סעודה גדולה וזמן את כל ילדיו. הזוג הראשון נסעו לאבותם בשמחה גדולה ובכבוד גדול ונתקבלו בסבר פנים יפות .

החתן השני היה מצטער על שלא נהג עם בתו של המלך וכה גן וחשש פן יענישנו המלך, ואף על פי כן השיב ללבו שמחמת שאשתו תתקשט בתכשיטים ובבגדי צבעונים שעשה לה, יחוס עליו המלך .

אבל החתן השלישי, הכפרי, נבהל מאד והיה דואג איך יבוא לראות פני המלך, אחרי אשר צער כל כך את אשתו, ותשורה אין בידו להביא, במה יתרצה את אדוניו! ונתן עצות בנפשו להחניף לאשתו בדברי רצוי ופיוסים והתחיל לנהוג עמה בדברים רכים .

יום כיפור

אז גערה בו אשתו ואמרה: כל משך הזמן היית מתקוטט עמי ומצערני באין לחם ושמלה, והייתי בעיניך כאחת השפחות, ועכשיו אתה רוצה לגנוב את דעתי ודעת אבי ? ! הנך נוהג עמי בערמה, ובכונתך לשוב אחרי כן לקלוקלך !

והנמשל: כבודה בת מלך זו התורה הקדושה, וראש השנה הוא כביכול יום הולדת מלכותו בכל משלה, בו ממליכים אנו אותו על כל העולם .

והנה השידוך הראשון המה גדולי הדור וצדיקיו, המחזיקים בתורה, במצוות ובמעשים טובים, ומעולם לא עברו על רצון התורה, המה רצים היום בשמחה להתיצב לפני אדון כל העולמים .

יהש דוך השני הם הבינוניים אשר לפעמים עוברים עברות ומתרפים מקיום המצוות, אלא שמכל מקום מחזיקים לומדי תורה ועוסקים מעט במצוות וגמילות חסדים בממונם, ועל כן יש להם קצת מליצה .

אבל השידוך השלישי הם אותם שאין בהם לא תורה ולא מצוות, ואדרבה, התורה ולומדיה בזויים בעיניהם ולא ישאו פני זקן, רק הולכים אחרי שרירות לבם, אך בהגיע ליל כל נדרי הם לוקחים התורה ומחבקים ומנשקים .

נעדרות נשיקות שונא כזה, אוי לאותה בוש, מדוע שהתורה תליץ בעדם והמה בועטים ומבזים אותה כל ימות השנה .

ומעתה נחפשה דרכינו מאיזה כת אנחנו. הרי לכת א' ודאי לא הגענו והלואי שנגיע לכת הב', אבל אם מהכת ' הג אנחנו, באיזה פנים נבוא לבקש שהתורה תמליץ טוב בעדנו, בושנו במעשינו וכו', לא נחפש אמתלאות כי דובר שקרים לא יכון .

מודה ועוזב ירוחם. בעוד שפתוחין שערי תשובה נקבל על עצמנו עול תורה ומצוות ומעשים טובים וכבוד התורה, ובזה יזכנו השי"ת שיהא חלקנו עם כל הצדיקים, ונזכה לגדל בנינו לתורה בלי צער ודאגה, ולהיות מאותם הנאמר עליהם "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", "אכי"ר.

ועל חטא שחטאנו לפניך בבטוי שפתיים

חובתו של כל אחד ואחד להשמר מאד בקיום כל דבר היוצא מפיו, כפי שנאמר (במדבר ל ג,): " לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", שכן בטוי שפתיים שאינו ראוי עלול לקטרג על האדם ביום הדין .

עד כמה גדולה חובת השמירה והזהירות מכל הבט חה ונדר, נוכל ללמוד מן הספור הבא שהתרחש ה עם "חתם סופר" המובא בספר "חוט המשלש".

כידוע, היה ה "חתם סופר" תלמידו והמ בהק של רבי נתן אדלר, הידוע בכנוי "הנשר הגדול". כאשר התמנה רבי נתן אדלר לשמש כאב ד" בוסקוביץ, הוא נפרד מכל מכריו וביניהם מתלמידו האהוב רבי משה סופ , ר מאחר שהדרך מפרנקפורט לבוסקוביץ היתה ארכה וקשה מאד, ולא היה שייך להצטרף למסע .

זה כאשר נגש רבי משה סופר להפרד, שאלו רבי נתן: " מה אתה מבקש ? ", ומיד השיב ה "חתם סופר": "לראות את פני רבנו בוסקוביץ".

יום כיפור

רבי נתן ח"ק, ורק אז הבחין ה "חתם סופר" שהוא לא הוסיף לבקשה ה את מלים "בלי נדר", אמנם הוא ידע כי הדרך ארכה, ורבו לא אבה לקחתו לשם, אך מאחר שהוא הוציא את המלים מפיו, הוא החליט שהוא ביחי לקים את דבריו, ומיד החל לרוץ רגלית אחר מרכבת רבו .

כאשר הגיע רבי נתן לתחנתו הראשונה בדרכו, הבחין באכסניה ברבי משה סופר, תלמידו. מיד שאלו לפשר המצאו כאן, וה"חתם סופר" השיב , לו שהואיל והוא לא אמר "בלי נדר", עליו למהר וללכת אחריו למקומו החדש .

נענה רבי נתן אדלר ואמר: " אני נסעתי בעגלה, ולמרות זאת הקדמת ובאת לפני... אין זאת אלא שהיתה לך קפיצת הדרך... אך אם רצונך לבוא עמי הוא כה - עז תוכל להצטרף למרכבתי".

על חטא שחטאנו לפניך בדבור פה

דבור פה יכול להכשיל את האדם אף כשהוא בלמוד תורה. יתכן ששיח שפתותינו הוא בדברי תורה ויש בו חטא! הכיצד ?!

בספר "מלך ביפיו" אודות רבי יחזקאל אברמסקי, מובא מעשה הממחיש מציאות שכזו .

רבי יחזקאל הצטיין במיוחד, בעניינים של בין אדם לחברו, ונודע היה ברגישותו הרבה שלא לצער את הזולת ושלא לפגוע בכבודו של מאן דהוא אפילו כחוט השערה. הוא גלה בזה ערנות רבה וזהירות מפלגת, אף בנסבות שלא שער אדם בעולם .

מרגלא בפומיא: יש דינים הנוגעים ל"בין אדם לחברו" שאסור לעורר בהם שאלות, אלא נדרשת הכרעה מתוך זהירות בכבוד הזולת, אשר היא בלבד תביא למעשה הרצוי. כפי שאמרו חז"ל בעניני פקוח נפש (ירושלמי יומא פ"ח ה"ה) שאם מתעוררת שאלה כיצד לנהוג, לעתים יש להכריע מיד, ולא לשאול, שלא יהיה בבחינת: "הנשאל מגנה והשואל הרי זה שופך דמים" - כן הדבר בעניני בין אדם לחברו, יש להזהר שלא להגיע לגנאי ולשפיכות דמים .

מעשה היה שהזמינוהו ראשי "התנועה להפצת תורה" שיבוא להרצות שיעור באחד מן ה'כוללים' שהקימו בערי השדה. נעתר להם הרב אברמסקי וטרח ובא בנסיעה מיגעת של אותם ימים, והגיע אל ה'כולל' ששכן בעירה של עולים חדשים. הוא מסר לפני האברכים שיעור מקיף בהלכה הנמשך שעה ארוכה. כהרגלו, דבריו היו "כ קילורין לעינים" והכל שאבו קורת רוח מהשיעור .

בחתימת דבריו, עת עמד לסיים את השיעור, עצר ופנה אל קהל השומעים במלים הבאות :

"אפרש לכם, כי מטרת בואי לכאן, לא היתה בכדי להשמיע חידושי תורה. אין אתם זקוקים כלל לחידושים שלי... אלא אם חכמה אין כאן - זקנה יש כאן. באתי לבקש ממכם שלא תכנסו חלילה אל הרב המקומי כדי להשתעשע עמו בפלפולא דאוריתא. תלמיד חכם הוא, מורה הוראה הנו, אולם אין הוא רגיל בדרך הלמוד שקבלתם אתם, בישיבות של ימינו, ואיננו בקיא בסגנון שלכם. אם תבואו אצלו ותשוחחו עמו בחידושי תורה - 'שמועסן אין לערנען' אפשר שתגרמו לו בושה וחלישות הדעת. וזהו דבר שאסור לגרום לאף איש יהודי, כל שכן למרא דאתרא שהוא נושא דגל התורה בישוב זה, אשר וכו לנו חייבים בכבודו. יתרה מזו, עלינו לפאר ולרומם את קרנו, קרן התורה, בעיני אנשי ק יתו !

שימו לב לדברי אלו, שחשובים המה בעיני יותר מכל יהח דושים שהשמעתי כאן קדם לכן, ולשם כך

יום כיפור

הטרחתי עצמי לבוא עליכם."

כך המחיש רבי יחזקאל, כי אפשר ששיחה בדברי תורה, ותהי זה כשלון וחטא של דבור פה!

הלכות יום הכיפורים

א. אחר סיום סעודתו יברך כל אחד ואחד מבניו ומבנותיו, ועיקר הברכה תהיה שילכו בדרך השם יתברך ותורתו, ותהיה יראת השם על פניהם כל ימי חייהם. והטעם כי הלבבות פתוחים עתה ויקבלו את דברי המוסר והתוכחה, ועוד מסורת ביד חכמי ישראל כי ביום זה בירך יעקב אבינו עליו השלום את מנשה ואפרים נכדיו בברכה המפורסמת בתורה, גם השעה שעת רצון והברכה והתפילה מתקבלת ברצון.

ב. האישה מדליקה נרות בביתה לכבוד היום הקדוש הזה, ותברך בשם ומלכות "אשר קדשנו במצוותיו וציונו להדליק נר של יום הכיפורים". וכן פשט המנהג להדליק בכל תפוצות ישראל.

ג. לכתחילה לא תברך שהחיינו בהדלקת נרות, אך אם רוצה לברך שהחיינו הן מפני שאינה מגיעה לבית הכנסת, הן מפני שחוששת שלא תשמע הברכה מפי שליח ציבור, תיזהר לסיים כל מלאכותיה ואכילתה ושתייתה ותחלוץ נעליה קודם הברכה, ולא תברך שהחיינו אלא בסיום ההדלקה, כי בברכת שהחיינו מקבלת עליה קדושת יום הכיפורים וחלים עליה כל הלכות יום הכיפורים.

ד. ישראל קדושים דומים היום למלאכי השרת נוהגים להתעטף בטלית גדול ולהתפלל כל תפילות היום עם טלית, והרדב"ז זצ"ל כתב שהוא כדי לעמוד באימה וביראה. וכיוון שלילה אינו זמן טלית, נהגו לברך על הטלית קודם השקיעה ולהתעטף בה ותישאר עליו כל זמן התפילה והלימוד שאחריה.

ה. עלינו לדעת כי תפילת הנעילה היא היקרה והחשובה יותר מכל תפילות יום הכיפורים, הן מצד מעלתה והן מצד שהאדם גופו וחומריותו הזדככו ביותר ונעשו צורה כמעט רוחנית, וכל רגע ממנה יקר אלפי מונים על הקודם אליו בהיותו סמוך יותר לסיום התענית, והן מבחינת עליית העולמות אשר עולים בה למקום גבוה ונשגב בתכלית, שאין עלייה גדולה ממנה.

ו. כתבו המקובלים שאם היה לנו עיניים לראות היינו רואים את נשמות הנפטרים מקרובינו עומדים אצל ארון הקודש ומעתירים ומבקשים חיים ורחמים עלינו, לכן כל אדם יתעורר בשעה זו להתפלל בכוונה ובבכייה וישוב בתשובה שלימה.

ז. כתב "הזהר הקדוש": פתח אחד יש ברקיע בהיכל העליון למעלה שכל השנה סתום וחתום, ורק חצי שעה בשנה נפתח לקבלת התפילות, והוא בסוף ארבעים יום של הסליחות שהיא שעת תפילת הנעילה של יום קדוש ונורא זה.

ח. בסיום ההבדלה מברכים איש את רעהו בברכות שנה טובה ומבורכת, תזכו לשנים רבות נעימות וטובות, ומפייסים איש את חבירו, כדי להיות נקיים מהשם ומישראל, גם כיוון שאנחנו טהורים וקדושים ודומים למלאכים יכולה הברכה לפעול, כיוון שיש כלי נותן וגם כלי מקבל ברכה. וגם יבוא לביתו בפנים מאירות ושמחות ויברך כל אחד מבני ביתו בכל הברכות.

ט. יערוך שולחנו לסעודה של שמחה במוצאי יום הכיפורים כי עליה אמרו רבותינו ז"ל בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך, ומנהגו של מור אבי ז"ל להסב כל בני הבית על השולחן ולבוצע הכיכרות בלחם משנה ולהטביל כזית המוציא בסוכר לכל

יום כיפור

אחד מבני הבית והמסובים, ולסעוד כמו בשבת קודש.

סליחה ועוד משהו

החסידיים התבוננו במתרחש בפיות פעורים. בבית מדרשו של האדמו"ר רבי שלום רוקח מבעלזא זצ"ל, ישב לו הרשל, חייט העיירה. למולו ניצבו שתי כוסות משקה אלכוהולי משובח והוא שותה אותן בזו אחר זו, תוך שהוא מאחל "לחיים" למישהו עלום ועיניו בורקות משמחה.

מכיון שבגמרא מובא שאסור לשתות שתי כוסות בזו אחר זו וזה נראה כגרגרנות, היו החסידיים סבורים שעל מעשה כזה יכעס הרבי מאוד, אך להפתעתם, פני הרבי הפיקו אותות שביעות רצון והנאה מרובה ממעשהו של החייט. כאן כבר היו בטוחים כל הנוכחים שמדובר בצדיק נסתר שהשכיל להסתיר את עצמו מעיני הכל וסודות עליונים יש במעשיו.

כשיצא הרשל מבית המדרש דלקו החסידיים בעקבותיו, ותוך שהם מסדירים את נשימתם פנו אליו: "יאמר לנו רבינו, מה..." הרשל קטע אותם נחרצות: "רבינו! אני??? בוודאי טועים אתם." אבל החסידיים התעקשו: "בעינינו ראינו כמה נהנה האדמו"ר מהמעשה המוזר שעשית לנגד עיניו במקום שיגער בך על חוסר הדרך-ארץ, בטוחים אנו שצדיק נסתר אתה."

הרשל הניף ידו בביטול ונענה: "אספר לכם מה ראיתם, למרות שבוש אני ממעשי." וכך סיפר בתמימותו: "לפני מספר חודשים שמתי לב שמאזן ההכנסות שלי יורד ולעומתו מאזן ההוצאות מזנק בחדות מעלה. פניתי אפוא לבורא עולם והודעתי לו חד משמעית שאם אינו מקיים את המוטל עליו כראוי, דהיינו - לפרנס אותי ואת ילדיי, הריני רואה עצמי פטור מחובותיי כלפיו."

"הפסקתי להתפלל מנחה וערבית, שיעור הדף היומי ירד מהפרק, ולעיתים אף התרתי לעצמי לשנוא אחרים ולקנא... מהר מאוד נוכחתי לדעת שלא טוב עשיתי כשהחלטתי להיות 'ברוגז' עם בורא עולם, פרנסתי הוסיפה להתדרדר ומוצא מכובד אין באופק. החלטתי להשלים עם בורא עולם - אני אחזור לקיים מצוות ופרנסתי תחזור לתקנה."

"וכך היה. אבא שבשמים התרצה להתפייס עמי וחזר לקיים את חלקו בעסקה. על סולחה כזו צריכים לשתות "לחיים", ומכיון שבורא עולם לא נטל מידי את כוס המשקה לשתות עמי, שתיתי אני אף עבורו..."

כולנו רוצים להיחתם לשנה טובה ביום הכיפורים ושאינו הרחמן יסלח על חטאינו. האם הסליחה לכשעצמה מספיקה? הבה נדפדף מעט בפרקי העבר של חומש בראשית ונלמד קטע קטן מתוכו:

אברהם אבינו נאלץ בשל הרעב לרדת לארץ גרר, הוא מבקש משרה שתאמר שהיא אחותו על מנת שלא יהרגו

אותו ויקחו אותה לאשה. אבימלך, מלך פלישתים, אכן לוקח את שרה לארמונו, אך מכה חמורה פוקדת את כל יושבי הארמון - שרים כעבדים: איש מהם אינו יכול להיפנות לנקביו... רופאי הארמון נלאו למצוא תרופה למחלה הפתאומית ובלילה חולם אבימלך חלום:

אלוקים מתגלה אליו ואומר לו ששרה היא אשת איש. לא זו בלבד, היא אשתו של אדם צדיק ובעטיו באה

יום כיפור

עליהם הצרה הזו. אלוקים מצווה אותו: "השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה!" ולמה הוצרך הקב"ה לומר לאבימלך שאברהם הוא 'נביא'? רש"י משיב: "וידע שלא נגעת בה, לפיכך יתפלל בעדך."

אבימלך אכן קם בבוקר ומבקש את סליחתו של אברהם ומתנצל שלא ידע ששרה היא אשתו, ורק מפני שאמרו לו שאחותו היא - לקחה אליו. אברהם כמובן סולח, אך כאן מוסיף אבימלך לתת לאברהם צאן ובקר עבדים ושפחות.

מדוע? כותב רש"י: "כדי שיפייסו ויתפלל עליו."

וכאן צריכים לעצור לרגע. אם אבימלך ביקש סליחה ואברהם סלח, מה פרץ הנדיבות שתקף את אבימלך לחלק כסף וזהב? הרי ברור שאברהם יסלח לו גם בלי זה, כמו שכתב רש"י שהוא נביא וידע שאבימלך לא עשה מאומה לשרה.

מבאר רבי ירוחם ליבוביץ ממיר: בין סליחה לפיוס יש הבדל. הסליחה באה כאשר אינני יודע אם פגעתי באדם, או כשמדובר בפגיעה קלה מאוד. לעומת זאת, כאשר ברור לי שפגעתי בו - עלי לפייסו! הפיוס הוא חובה כחלק מתהליך התשובה ואין די בכך שהאדם יאמר 'סלחתי'.

אלו שצמים ועושים תשובה ביום הכיפורים זוכים לכפרה ודאית. אולם מדברי רבי ירוחם למדנו שחובה לפייס את אבינו שבשמים על הצער שגרמנו לו בעוונותינו, ואין די בכך שנכה על חטא ונאמר: "חטאנו, עווינו, פשענו." מהחייט התמים שפייס את אביו, במושגיו שלו, נלמד שיש צורך בפיוס כזה שיגרום נחת רוח בשמי מרומים.

כל שנותר לנו הוא רק לחשוב: איזה פיוס ישמח אבינו הרחמן לקבל מכל אחד מאיתנו.

מתי מברכים כתיבה, חתימה, וגמר חתימה טובה?

"כתיבה וחתימה טובה" - מברכים לפני ראש השנה.

"חתימה טובה" - מברכים בין ראש השנה ליום הכיפורים.

"גמר חתימה טוב" - מברכים לאחר יום הכיפורים, עד היום השביעי של חג הסוכות, שנקרא, 'הושענא רבה'.

בראש השנה נכתב ונחתם דינם של רשעים וצדיקים.

בינוניים - חתימה פנימית ביום הכיפורים וחתימה חיצונית בהושענא רבה.

בין היחיד לציבור ביום הכיפורים

יום כיפור

הרמב"ם בהלכות תשובה פרק א' הלכה ב' כתב "שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל, כהן גדול מתוודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתוודה עליו את עוונות בני ישראל. שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה: הקלות והחמורות, בין שעבר בזדון בין שעבר בשגגה, בין שהודע לו בין שלא הודע לו - הכל מתכפר בשעיר המשתלח, והוא שעשה תשובה, אבל אם לא עשה תשובה, אין השעיר מכפר לו אלא על הקלות. ומה הם הקלות ומה הם החמורות? החמורות - הן שחייבין עליהם מיתת ב"ד או כרת. ושבועת שווא ושקר, אע"פ שאין בהם כרת, הרי הן מן החמורות. ושאר מצוות לא תעשה ומצוות עשה שאין בהן כרת - הן הקלות".

נשאלות השאלות הבאות:

1. הקטע הראשון נראה מיותר לגמרי. וכי מה בא הרמב"ם לחדש כאן? האם זאת שהשעיר המשתלח הוא קורבן ציבור? והרי זנה מפורש מהפסוק "ומאת עדת בני ישראל ייקח שני שעירי עזים לחטאת" (ויקרא טז,ה).

2. הרמב"ם קובע בהלכה ב' שעבירות קלות דהיינו מצוות לא תעשה ומצוות עשה שאין עליהן כרת - באלה מכפר השעיר המשתלח גם ללא תשובה. לעומת זאת בהלכה א' מפרט הרמב"ם שורה שלמה של כפרות: קורבנות, עונשים, ייסורים, מיתת ב"ד, מלקות, תשלום הנזק וכו'. ובכל אלה הוא קובע כי אין הם מכפרים, אלא אם הם באים יחד עם התשובה "וכן בעלי חטאות ואשמות...וכן כל מחויבי מיתות ב"ד...וכן החובל בחברו - אינו מתכפר עד שיתוודה וישוב מלעשות כזה לעולם" הרי שלפי הרמב"ם שאין כל מכפר העשוי לכפר ללא תשובה!?

נחזור לראש דברי הרמב"ם בהלכה ב' "שעיר המשתלח מפני שהוא כפרה על כל ישראל", כלומר השעיר הוא קורבן ציבור. אין הכוונה שזהו קורבן שמשותפים בו ציבור גדול של בעלים (לכל קורבן יש בעל קורבן), כי זה קורבן של שותפים, אם יאספו כסף מכל ישראל, איש בל יעדר, ויביאו ממנו קורבן, הרי גם אז לא יהיה זה "קורבן ציבור" אלא קורבן שותפים (לדוגמה קורבן פסח הוא קורבן של שותפים). בניגוד גמור לקרבן השותפים שיש לו הרבה בעלים, שנים או מליון, הרי לקורבן ציבור של בעל אחד והוא הציבור, כלל ישראל, כנסת ישראל (מהוה אישיות משפטית אינדיבידואלית ובלתי מתחלקת לא פחות מהאישיות של אינדיבידואלית של יחיד). לא ראובן או שמעון, אף לא כולם יחד או כל אלה שתרמו מחצית השקל תרומת הלשכה שממנה נקנה הקורבן, הם הבעלים של קורבן הציבור, אלא כנסת ישראל, כחטיבה אחת, כאישיות אינדיבידואלית עצמית ולא סכום של כך וכך יחידים. וכן ארץ ישראל שייכת לכלל ישראל ואינה שייכת לכלל יהודי ויהודי לחוד. בחלוקת הארץ ע"י יהושע בן נון הועברו זכויות בעלים מן הכלל כולו לשבטים וליחידים.

ביום הכיפורים ישנן שתי כפרות לציבור וליחיד. ראייה מנוסח התפילה של יום הכיפורים בברכת קדושת היום "ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל ומעביר אשמתנו בכל שנה ושנה, מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכיפורים"

נסביר את הברכה "מלך מוחל וסולח לעוונותינו" - עוונותינו כיחידים.

"ועוונות עמו בית ישראל" - אם כבר נאמר לעוונותינו, למה נאמר "לעוונות בית ישראל"? מכאן, שביום הכיפורים ישנם שני סוגי כפרה. הכפרה הפרטית לכל יחיד ויחיד מישראל. כל יהודי יכול לזכות להיטהר מעוונות ולבוא לפני ה'. אבל גם כנסת ישראל בשלמותה, כ"אני" מסתורי אחד (בית ישראל), כאישיות עצמית מיטהרת ביום הזה לפני הקב"ה.

מובנת הכפילות הלשון של "עוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל". ואולם כפילות זו נעלמת בהמשך הברכה "ומעביר אשמתנו בכל שנה ושנה" - למה רק "אשמתנו" ולא "ואשמת עמו בית ישראל"?

יום כיפור

הרמב"ן בפירושו לחומש (ויקרא ה, יט) אומר כי "אשמה" באה במקום שהעוון הוא חמור כל כך עד שהוא מביא כליה על החוטא. לפי הרמב"ן "אשמה" ו- "שממה" הם מאותו שורש. יחיד יכול שיחטא חטא כזה שיש בו אשמה המביאה לשממה. כנסת ישראל אינה יכולה לבוא לידי כך. כנסת ישראל יכול שיהיו לה עוונות, חטאים או פשעים - אבל לא "אשמה". ומשום כך בעוונות - יש כפרה כפולה ליחיד ולכנסת ישראל. אבל באשמה, מדובר רק על "אשמתנו" - כי אנחנו כיחידים יכולים ח"ו להגיע עד כליון ואבדון אך לא כנסת ישראל, לפיכך לא הוזכרה בברכת אשמות עמו בית ישראל.

וכך אומר הרמב"ם (בפרק ב' ה"ז) "יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל" יש כאן בבירור שני אלמנטים:

א. "זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים", דהיינו יחידים רבים, יכול להיות רבים מאוד, כדי מספרם של כל היהודים.

ב. "קץ מחילה וסליחה לישראל" - לא ליחיד ולא ליחידים רבים אלא ל"ישראל", לכנסת ישראל, כיחידה אחת.

הכפרה של השעיר המשתלח אין בה כלל כפרת יחיד. בעלי הקורבן הם כלל ישראל (כנסת ישראל היא הבעלים ולא יחידים רבים). הכפרה של "בעיצומו של יום מכפר", זו הכפרה שיש לנו עתה " כי ביום הזה יכפר עליכם", היא כפרה לפרט וכפרה לכלל, כפרה ליחיד וכפרה לכנסת ישראל. ואולם, הכפרה של השעיר בזמן שבית המקדש היה קיים, לא היה בה כלל כפרה לפרט. היחיד אין לו חלק בקורבן. הכפרה היא לבעלי הקורבן כנסת ישראל, כלל הציבור, כמו שכתוב "וכפר בעדו... ובעד כל קהל ישראל", והכוונה היא לכנסת ישראל כגוף אחד, אילו בעיצומו של יום "לכפר עליכם" - על כל יחיד ויחיד שבכם ולא על כל קהל ישראל.

וכן בוידוי של הכהן הגדול על השעיר " אנא ה' חטאו, עוו, פשעו לפניך עמך ישראל וכו'". וידוי זה הוא על חטאי הכלל, כ"ג אינו שלוחם של היחידים, אף לא של מיליוני יחידים. הוא שלוחו של כלל ישראל. אף כפרת השעיר אין בה כפרה ליחיד בתור יחיד, אלא רק דרך צינורות הכלל.

עכשיו גם נבין מדוע השעיר מכפר ללא תשובה. כשהקורבן הוא של יחיד, והאיש המקריב הוא רשע שלא שב בתשובה, הרי קורבנו הוא בבחינת "זבח רשעים תועבה" (משלי כא, כז) ואין בו כפרה. אבל בשעיר המשתלח בעל הקורבן אינו היחידים אלא הציבור, כנסת ישראל. וכנסת ישראל אינה יכולה לעולם ליהפך ל"רשע", שקורבנה יהיה בבחינת זבח רשעים. ולפיכך קורבנה מכפר על כל אחד מישראל, כל זמן שהיחיד ז מדבק לכנסת ישראל, והוא חלק בלתי נפרד ממנה בקשרה שלא נותק.

בקורבן יחיד- אין כפרה בלי תשובה. אבל בקורבן ציבור, הרי אין היחיד קיים בו כלל והכפר באה אליו כל עוד הוא כלול בתוך הציבור, לא בתורת יחיד, אלט כחלק מן הציבור, שבו אין התשובה מערבת. כאן יש לבקש את היסוד להבחנת הרמב"ם בין ה"קלות" וה"חמורות" בכפרת השעיר המשתלח. למה הוציא הרמב"ם מכלל כפרת שעיר המשתלח ללא תשובה את חייבי כריתות? מפני שכתוב בהם "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (במדבר ט, יג) וכן "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל" (במדבר יט, כ) - הרי שיש באלה משהו העוקר אותם מתוך כלל ישראל, ק"ו בחייבי מיתת ב"ד שחמורה יותר, ניתוק זה מן הציבור, הוא שגורם להם שכפרת הציבור, שאינה מותנית בתשובה, לא תגיע אליהם.

מתוך "על התשובה" לרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק

אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו (ישעיה א')

פירושו המפרשים:

אם יהיו חטאיכם כשנים הוא הצבע האדום, ותשובו בתשובה אזי ילבינו עוונותיכם כשלג הלבן והצח. אבל אם יאדימו כתולע שהוא התמצית של הצבע האדום, שממנו מכינים את הצבע אדום, אזי גם אם תרבו

יום כיפור

בבקשת סליחה עדיין כצמר יהיו, שלא ילבינו כ"כ כשלג הבוהק אלא יהיו כצמר שהוא כהה מעט.